

KRSTATA GORA - RTANJ

Legenda kaže da nekada davno Rtanj nije bio planina. Na njegovom mestu je živeo veliki carobnjak u dvorcu koji je cuvao celu okolinu i delio ljudima oko sebe -svakome po zasluži, nekima dobro, a nekima bogami i zlo. Onda se jednoga dana iznenada podigla cela planina Rtanj, a carobnjak je ostao da živi ispod planine gde do dana danasnjeg pomaže svima onima koji veruju u njega.

Od davnina prepun legendi, mistican, zagonetan i nedokuciv, Rtanj je ostao takav i do danas. Nekadašnje bogove srpskog " Olimpa" , ale, utvare, duhove i carobnjake, zamenili su moderniji nazivi, kao što su : leteci tanjiri, vanzemaljci, bioenergetska polja... Ono u čemu se svi slažu koji su bili u blizini ove mocne planine je to da se u prostoru i vremenu oko nje oduvek dešava nešto ne uobicajeno, što se ne može baš sasvim objasniti uobicajenom logikom. Zvanicno se zna da na njemu i oko njega postoji magnetska, kao i gravitacijska devijacija, ali niko ne zna zašto su one baš oko i na ovoj planini, te naravno ni kako su u suštini nastale. Iz tog razloga avioni zaobilaze Rtanj, a u potpunosti im je zabranjeno da iznad njega lete u niskom letu.

Oreol ove mysticnosti Rtanj zadržava i stoga što njegov kupast oblik sa raznih strana - osobito sa istocne podseca na piramidu, a oko njegovog vrha se veoma cesto nalazi jedan oblak koji mu da je pravi " svetacki " oreol. Lepote ove planine je vrlo teško opisati u jednom tekstu.

Da li su lepši njegovi strmi obronci na severnoj strani, blage padine na jugu ka Goloj planini i Babi, ili njegov greben na zapadu ?

Vecina se ipak slaže da je najlepši pogled sa sa istoka - kada se njegova monumentalnost i vrh Šiljak vide u svojoj svojoj lepoti.

Kako u obicne reci da stane lepota Vrmdžanskog je zera, kameniti obronci obrasli rtanjskim cajem, ili izvora Mirovske reke ? Što više puta covek boravi na ovoj planini, to ga ona sve više mami, zove u svoja nedra i nekako ga zaštitnicki obavija cistom blagošću, te mu polako postaje sve jasnije i jasnije zašto je upravo ona, a ne neka druga, jedna od naših " krstatih gora ". Hoda juci po njegovim padinama, nekako samo po sebi postaje vam polako jasno da hodate po necemu svetom. Na tu temi sam pomalo zbijao šale kada sam prvi put došao na ovu planinu, ali kada sam došao do njegovog vrha koga planinari popularno još nazivaju i krov Srbije mnoge stvari su mi postale jasne. Kao i na nekim drugim vrhovima i tu postoji mala sveska planinarskih utisaka, ali ova sveska koju sam listao je sve samo ne to. Prva misao mi je bila - ovo nisu mogli napisati obicni ljudi. Recii, recenice, stihovi, poeme... Na desetine bisera u stilu jednog Vladike Nikolaja, jevandelja, budizma, islama... Kako su one dospele na te strane za mene je i danas prava misterija, ali sam tada u jednom magnovanju spoznao da se ova planina ne osvaja kao neke druge, na ovu planinu se dolazi na " Hodocašće " .

To je osetio jos pre skoro sto godina i austrijski jevrej Samuilo Minh, koji je odlucio da upravo pri dnu Rtnja napravi svoju vilu, letnjikovac, bastu, rozarijum i još mnogo mnogo toga...Vlasnik ovdašnjih rudnika koje je on otvorio, bio je izuzetno napredan, tako da je za svoje rudare otvorio dve škole, Sokolski dom, igrališta, a po padinama Rtnja zimi se spuštalo verovatno prvo ski jaško društvo u Srbiji još davne 1920. godine.

Na žalost sa dolaskom drugog svetskog rata i progonom Jevreja, porodica Minh je izbegla u inostranstvo, a njihov ogroman trud je poceo polako da propada. Velika botanicka bašta sa preko 150 vrsta biljaka iz celog sveta, sada je pomalo obnovljen

a, ali je to još uvek daleko od njenog nekadašnjeg sjaja. Staklena bašta , rozarijum, kao i sam Sokolski dom je zub vremena pojeo i samo su blede senka onoga što su nekada bili.

U neposrednoj blizini Rtnja postojalo je čak 9 manastira, uz koje naravno ide i odgovarajuća legenda koja kaže da je svih devet podigao hajduk koji je ubio vladiku, pa se posle iskupio sagrađivši sve te manastire.

Na žalost do današnjih dana su opstala samo tri manastira: Lozica, Lapušnja i Krepicevac, kao i crkva Svete Bogorodice kod Lukova, dok su na žalost svi ostali razrušeni. Legenda još kaže da će u budućnosti mnogi hoditi ovom svetom planinom na hodocašce, te da će se neki od tih davno zaboravljenih manastira obnoviti...

Sem ove bogate istorije, Rtanj je odavnina naročito bio zanimljiv prirodnjacima, tako da su tu istraživali i boravili Josif Pancić, Jovan Cvijić, Matvejević... U novije vreme sprovedena botanička istraživanja su pokazala da se na njegovim obroncima nalazi oko 200 vrsta samoniklog lekovitog bilja, od koji su neke posebno izuzetne, kao što je to na primer Rtanjski aromatični endemit - nepeta rtenjsis - veoma jakog mirisa na mentol.

Ova biljka raste u jednoj omanjoj koloniji koja broji svega oko 250 biljaka u maticnom prirodnom staništu na južnim obroncima Rtnja. Zbog toga je ovaj naš izuzetan endemit pod budnim okom botanikara sa biološkog fakulteta u Beogradu, koji su je zbog njene malobrojnosti razmnožili na fakultetu u laboratorijskim uslovima, te je introdukovali nazad na njeno stanište, odnosno na nekoliko susednih lokacija u blizini maticnih biljaka.

Trenutno se pomno kontroliše ovaj nežan rasad, te sve ovo budi nadu da će ova nežna biljna vrsta preživeti vremena koja tek dolaze.

Zbog svih tih svojih prirodnih vrednosti Rtanj je pedesetih godina prošlog veka zaštićen od strane

Zavoda za zaštitu prirode Srbije, a upravo mu se ove godine završeva nova studija zaštite, prema kojoj će mnogi predeli biti zaštićeni višom kategorijom zaštite. Tako će mnogobrojni izvori, biljke, životinje, pecine i uopšte cela priroda ovog kraja biti sačuvani za budućnost.

Nadajmo se da će naši potomci biti mnogo obazrivi prema ovoj lepoti, te da će se prvi pionirski pokušaji da se ovaj kraj nacini turističkim završiti kao odličan spoj ljudskih delatnosti koji je ne ugrožavaju i želje da se na i oko ove krstate gore provodi što više slobodnog vremena.